COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 17.5.2006
COM(2006) 217 definitief

VERSLAG VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD EN HET EUROPEES PARLEMENT

Verslag over de bevordering door de lidstaten van vrijwillige, onbetaalde bloeddonaties

VERSLAG VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD EN HET EUROPEES PARLEMENT

Verslag over de bevordering door de lidstaten van vrijwillige, onbetaalde bloeddonaties

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding 3
2. vrijwillige, onbetaalde donaties 3
2.1. Geen betaling 3
2.2. Onkostenvergoeding 3
2.3. Verlof 4
2.4. Snack 5
2.5. Erkenning 5
2.6. Conclusie 5
3. Bevordering van vrijwillige, onbetaalde bloeddonatie 5
3.1. Informatiecampagnes 5
3.2. Speciale dagen 7
3.3. Bewustmaking van studenten 7
3.4. Conclusie 7
4. Optreden van de Commissie 7

1. INLEIDING

Overeenkomstig Richtlijn 2002/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 januari 2003 tot vaststelling van kwaliteits- en veiligheidsnormen voor het inzamelen, testen, bewerken, opslaan en distribueren van bloed en bloedbestanddelen van menselijke oorsprong en tot wijziging van Richtlijn 2001/83/EG van de Raad[1], bevat dit verslag een overzicht van de maatregelen die de lidstaten hebben genomen om vrijwillige, onbetaalde donaties te stimuleren en van de maatregelen die de Commissie van plan is te nemen om de zelfvoorziening in de Gemeenschap door vrijwillige, onbetaalde donaties te bevorderen.

2. VRIJWILLIGE, ONBETAALDE DONATIES

In heel wat EU-lidstaten zijn vrijwillige, onbetaalde donaties een traditie. Ze zijn al meer dan 50 jaar algemeen gebruikelijk in Frankrijk, Luxemburg, Noord-Ierland, Slovenië en het vroegere Tsjechoslowakije, maar ook in België, Denemarken, Engeland, Finland en Nederland bestaan ze allang. Cyprus maakte in 1977 kennis met de praktijk, Spanje en Malta in de jaren tachtig en Italië, Portugal, Griekenland en Estland in de jaren negentig.

2.1. Geen betaling

In Frankrijk wordt nooit betaald voor bloeddonaties, noch direct, noch indirect. Contant geld, aankoop-, korting- of voordeelbonnen van derden, het schenken van voorwerpen van waarde en het toekennen van voordelen zijn verboden.

Alle bloeddonaties in het Verenigd Koninkrijk gebeuren op vrijwillige basis en zonder betaling. In Oostenrijk worden donoren van volbloed niet vergoed en ook in Duitsland mag sinds een wijziging van de transfusiewet in februari 2005 niet meer voor donaties worden betaald.

In Slowakije gebeuren alle door de nationale transfusiedienst georganiseerde donaties vrijwillig en onbetaald. Ongeveer 4% van de donaties van de transfusieafdelingen zijn betaald: meestal gaat het om donaties van bloedplaatjes of om zeldzame gevallen.

2.2. Onkostenvergoeding

Het principe van vrijwillige, onbetaalde donaties sluit niet uit dat donoren vergoed worden, maar dan alleen voor kosten en ongemakken die samenhangen met de donatie. In diverse lidstaten worden reiskosten vergoed. In Tsjechië zijn vergoedingen voor reiskosten en inkomstenderving wettelijk toegestaan, maar in de praktijk komen ze zelden voor. Wordt bij de donatie geen compensatie voor inkomstenderving gevraagd, dan kan een bloeddonor om een belastingvermindering verzoeken (ongeveer 10 euro per donatie; maximaal 50 à 70 euro per jaar, afhankelijk van het individuele belastingtarief). Het aantal bloeddonoren dat om een belastingvermindering verzoekt, wordt op 60% geraamd (veel donaties komen van mensen die geen belastingen betalen, zoals studenten). Sommige donoren vragen een directe compensatie voor de verloren tijd.

[1] PB L 33 van 8.2.2003, blz. 30.

De Hongaarse bloedinzamelingsinstanties betalen gerechtvaardigde en bewezen reiskosten terug volgens vaste tarieven die zijn vastgesteld door de directeur-generaal van de nationale bloedtransfusiedienst. Reiskosten worden vergoed, ook wanneer de donor niet voor donatie in aanmerking blijkt te komen.

In Litouwen konden mensen die 40 keer vrijwillig en onbetaald bloed gaven en actief aan de bevordering van vrijwillige en onbetaalde donaties deelnamen in 1999 een staatsuitkering aanvragen. Door een wijziging van de wet inzake compensaties voor bloeddonoren in juni 2004 zijn de compensaties echter aanzienlijk teruggeschroefd.

In Frankrijk mogen de reiskosten van bloeddonoren worden vergoed, maar terugbetalingen op basis van vaste bedragen zijn niet toegestaan.

Volgens de Duitse transfusiewet mogen donoren een onkostenvergoeding krijgen die gebaseerd is op de gemaakte kosten en het type donatie. De maximumvergoeding bedraagt 25 euro voor een volbloeddonatie. Volgens een resolutie van de *Arbeitskreis Blut* uit 2001 is het niet wetenschappelijk bewezen dat het toekennen van een onkostenvergoeding aan bloed- en plasmadonoren in Duitsland schadelijk is voor de veiligheid van bloed- en plasmaproducten. Het toekennen van deze vergoeding blijkt geen effect te hebben op de prevalentie- en incidentiegegevens met betrekking tot de donorgroepen.

In Zweden zetten sommige bloeddonatiecentra de traditionele betaling van SEK 30 (ongeveer 3 euro) geleidelijk stop, behalve voor aferesedonoren van thrombocyten en granulocyten. Deze vergoeding wordt niet als een stimulans voor het geven van bloed beschouwd, maar dekt bijna de kosten van het openbaar vervoer naar en van het donatiecentrum. In Oostenrijk krijgen plasmadonoren tot 25 euro en bloedplaatjesdonoren tot 50 euro per donatie wanneer de donatie in een centrum voor aferese van plasma of bloedplaatjes plaatsvindt.

In Nederland verbiedt de huidige wetgeving de vergoeding van andere kosten dan wat redelijkerwijs aanvaardbaar is. Luxemburg heeft de vergoeding van reiskosten eind jaren tachtig stopgezet.

2.3. Verlof

In Tsjechië heeft een werknemer alleen recht op verlof voor de bloeddonatie en het herstel. In Slovenië mag een werknemer van het werk wegblijven op de dag van de donatie; de werkgever ontvangt een compensatie van de ziekteverzekering. In Letland hebben werknemers die een donatie doen in een medische instelling, de volgende dag recht op een vrije dag, die aan de betaalde vakantie mag worden toegevoegd, met behoud van inkomen. In Luxemburg hangt het verlof af van de werkgever (maximaal vier uur). In Malta worden werkgevers aangemoedigd om werknemers het nodige verlof toe te staan om een donatie te doen. Vroeger kregen werknemers een dag vrij om bloed te geven, maar die praktijk is stopgezet.

In Frankrijk mag de werkgever de donor tijdens de periode die aan de donatie wordt besteed, doorbetalen zonder dat dit als betaling wordt beschouwd, voor zover de afwezigheid niet langer duurt dan de tijd die nodig is voor de verplaatsing tussen het werk en de donatieplaats en, indien nodig, de terugkeer, het interview en het medisch onderzoek, de bloedinzameling, en de rustperiode en de snack die medisch gezien nodig worden geacht.

2.4. Snack

In Letland krijgen vrijwillige donoren een lunchvergoeding, in Slovenië krijgen ze een drankje en een hapje voor en na de donatie. In Hongarije hebben donoren recht op een versnapering die hun hoeveelheid calorieën en vloeistof weer op peil brengt, ook al levert de donatie geen bruikbaar bloedproduct op.

2.5. Erkenning

Een belangrijk aspect van vrijwillige, onbetaalde bloeddonaties is de erkenning van de bijdrage van de mensen die bloed willen geven. Dat gaat van kleine aandenkens voor volbloeddonaties in Oostenrijk tot speldjes, potloden, theekoppen, handdoeken, T-shirts, mokken, prentbriefkaarten en rugzakken in Litouwen en Polen en certificaten en medailles voor personen die een bepaald aantal donaties hebben gedaan. In Tsjechië kunnen donoren bronzen, zilveren en gouden medailles krijgen, in Griekenland een certificaat en een koperen insigne, en in Luxemburg een speciaal lintje van de staat. In heel wat lidstaten, waaronder Griekenland en Ierland, vinden jaarlijkse prijsuitreikingen voor donoren plaats, die vaak door de pers, de lokale overheden en politici worden bijgewoond. In Polen worden vrijwillige donoren die ten minste vijf (vrouwen) of zes (mannen) liter bloed hebben gegeven, beloond met een insigne en de titel van "Erkend vrijwillig bloeddonor".

2.6. Conclusie

Hoewel het principe van de vrijwillige en onbetaalde donatie door de lidstaten erkend is, verschilt de concrete interpretatie van dit principe van lidstaat tot lidstaat. Zo verschilt de hoogte van de onkostenvergoeding of de duur van het verlof.

3. BEVORDERING VAN VRIJWILLIGE, ONBETAALDE BLOEDDONATIE

Overal in de Europese Unie worden heel wat activiteiten ondernomen om vrijwillige, onbetaalde donaties te bevorderen. Dat gebeurt door middel van publicaties zoals gidsen en praktisch materiaal, advertenties gericht op specifieke doelgroepen en bewustmakingsprogramma's voor studenten.

3.1. Informatiecampagnes

Terwijl Litouwen brochures, posters en dergelijke over vrijwillige bloeddonaties heeft verspreid, heeft Spanje een speciale postzegel uitgebracht. In Tsjechië, Spanje, Cyprus, Griekenland en Slovenië steunt het ministerie van Gezondheid bewustmakings- en vormingsprogramma's die aandacht besteden aan evenementen ter bevordering van vrijwillige bloeddonatie en die het publiek en donoren via brochures, posters en dergelijke informeren over bloeddonatie.

In Polen heeft het Rode Kruis posters en flyers verspreid waarin het vrijwillig afstaan van bloed wordt aangemoedigd en het belang voor de maatschappij wordt toegelicht. Scholen, ziekenhuizen en lokale overheden krijgen documentatie toegestuurd, die ook in gezondheidscentra en tijdens bloedinzamelingscampagnes wordt verspreid. Voorts zijn er radio- en televisieuitzendingen, concerten voor bloeddonoren en optredens van muziekgroepen.

Sinds de wijziging van de wet inzake reclame voor geneesmiddelen mag in Duitsland niet meer worden bekendgemaakt dat bloed- of plasmadonoren een financiële vergoeding of een onkostenvergoeding kunnen krijgen. Hierdoor hebben bloed- en plasmadonatiecentra hun beleid ter bevordering van donaties moeten herzien.

In Letland worden donaties aangemoedigd door het nationale bloeddonorcentrum, dat een reeks informatiecampagnes op touw zet. Ook artsen moedigen mensen aan om bloed te geven wanneer een familielid een bloedtransfusie nodig heeft gehad.

In Italië zijn de eerste campagnes begonnen in de jaren negentig. Ze vonden plaats in de zomermaanden om seizoensgebonden chronische tekorten aan te pakken. Sindsdien bestaan er nationale plannen om donatie en nationale zelfvoorziening te bevorderen.

In 2004 heeft de Litouwse minister van Gezondheid het programma voor de bevordering van vrijwillige, onbetaalde bloeddonaties goedgekeurd. Het ging gepaard met een conferentie over de principes van het programma, een concert en advertenties in de media.

In Malta wordt het thema bloeddonatie in de kijker geplaatst door de deelname van het nationale bloedtransfusiecentrum aan een aantal televisie- en radioprogramma's en door artikels in de lokale pers.

In Spanje nemen zo'n 60 verenigingen uit alle autonome regio's deel aan promotieactiviteiten (voordrachten, posters en brochures, vermeldingen, het opzetten van inzamelingscentra, het ontvangen van donoren, conferenties).

In Hongarije zijn talloze projecten, wervingsacties en reclamecampagnes georganiseerd om mensen aan te zetten om bloed te geven, waarbij de klemtoon op het maatschappelijke belang wordt gelegd.

In Spanje, Ierland, Malta en het Verenigd Koninkrijk is onderzoek gedaan naar de houding van mensen tegenover vrijwillige en onbetaalde donaties, de obstakels, de invloed van reclamecampagnes, de toegankelijkheid van donatiebijeenkomsten, de oorzaken van bloedtekorten en strategieën om die te verhelpen.

De nationale bloeddienst in Ierland heeft een marketingdeskundige aangeworven die de relaties met het bedrijfsleven moet bevorderen en presentaties voor specifieke bevolkingsgroepen, bedrijfsorganisaties en studentenverenigingen moet organiseren. Voorts is een agentschap in de arm genomen om de Ierse advertentiecampagne voor bloeddonatie te leiden. In het Verenigd Koninkrijk zijn marketingtechnieken zoals betaalde advertenties, direct marketing en public relations aangewend en deze worden geacht zowel directe respons als verhoogde merkbekendheid te hebben opgeleverd.

In 2002 is in Italië een internetcampagne gevoerd op portaalsites die speciaal waren opgezet om de activiteiten van de bloedinstellingen in de kijker te plaatsen. De website van de Ierse bloedtransfusiedienst is in september 2003 vernieuwd en bevat nu een attenderingssysteem via e-mail, een kliniekzoekmachine, kalenders met de activiteiten van klinieken en verwante informatie. In Schotland kan de website worden gebruikt voor onlinedonorregistratie, donorinformatie, informatie over donorsessies en medische vragen. In Ierland loopt er ook een proefproject met tekstberichten om donoren te waarschuwen wanneer een mobiele donorkliniek in hun buurt is.

3.2. Speciale dagen

Wereldbloeddonordag is door veel lidstaten aangegrepen om publiciteit te maken voor de bevordering van bloeddonaties. Uit zowel Griekenland, Spanje, Slovenië als Polen kwamen berichten over evenementen om de media en het grote publiek bewust te maken van de rol die vrijwillige bloeddonoren spelen.

In Italië zijn in de periode 2002-2005 bij ministerieel besluit "nationale bloeddonordagen" georganiseerd, die gepaard gingen met culturele evenementen. In Polen worden open dagen georganiseerd waar artsen en hoofden van laboratoria uitleg geven over donorgeschiktheid en de methoden die worden gebruikt om bloed in te zamelen, te testen en de verwerken. In Ierland worden de mensen bewust gemaakt tijdens evenementen in het kader van de "Bloed voor leven"-week.

3.3. Bewustmaking van studenten

In het Verenigd Koninkrijk zijn bewustmakingsprogramma's voor studenten opgezet; in Schotland bestaat er bijvoorbeeld een uitgebreid programma om donoren te werven op scholen en universiteiten. Ierland heeft een educatieve video gemaakt en in Letland geven vertegenwoordigers van het nationale centrum en de vereniging van bloeddonoren in instellingen voor hoger onderwijs uitleg over de verwerking van bloed en de vereisten waaraan een donor moet voldoen. In Polen zijn informatiecampagnes in scholen en universiteiten georganiseerd om mensen te informeren over het inzamelen, testen en verwerken van bloed. In het kader van de nationale competitie "Jong bloed redt levens" was er een beloning voor de vertegenwoordigers van de universiteiten waarvan de studenten het meeste bloed hadden gegeven. In Slovenië heeft het Rode Kruis talrijke voordrachten gegeven voor leerlingen van het secundair onderwijs.

3.4. Conclusie

Er bestaan diverse initiatieven om vrijwillige en onbetaalde donaties te bevorderen. De gebruikte technieken gaan van marketingacties tot studentenprogramma's en e-initiatieven. In sommige acties wordt het doneren bevorderd, bij andere ligt de nadruk op het onbetaalde karakter van donaties. Er moeten ervaringen worden uitgewisseld en goede praktijken worden vastgesteld.

4. OPTREDEN VAN DE COMMISSIE

De Commissie zal de lidstaten blijven aanmoedigen om vrijwillige, onbetaalde donaties te bevorderen. Zij zal daarbij een geïntegreerde aanpak hanteren, inclusief diverse strategieën om bloedtekorten aan te pakken en zelfvoorziening te stimuleren. Om de zelfvoorziening in bloed of plasma van menselijke oorsprong door vrijwillige, onbetaalde donaties te bevorderen, stelt de Commissie de volgende acties voor.

In het kader van het volksgezondheidsprogramma van de Gemeenschap moet op Europese schaal worden bestudeerd wat de beste praktijken zijn om vrijwillige en onbetaalde donaties te bevorderen, rekening houdend met bestaand studiemateriaal, bv. over de houding van de burger tegenover bloeddonaties. Deze studie moet gericht zijn op de ontwikkeling van een methodologie en een aantal basisprincipes waaraan bewustmakingscampagnes moeten voldoen, en gebaseerd zijn op een effectbeoordeling van marketinginitiatieven, studentenprogramma's en e-initiatieven voor de werving en het behoud van donoren.

De discussie over zelfvoorziening in de Gemeenschap moet worden voortgezet en een aanvulling vormen op de bevordering van vrijwillige, onbetaalde donaties en het optimale gebruik van bloed, wat een ander doorslaggevend element van zelfvoorziening is.